नं. ५३५८

मीमांसा भाष्यम्
१मा ध्याय २य पाद:
तौलिंग्या.म्.

× × × ×.

पत्र १२ —— सं. ×

विषय: मीमांसा शास्त्रं.

మేవంజాతీయకాని వాయువైక్షేపిష్ఠాదేవతేతి। తుల్యంచ సాంప్రదాయకం ౧ ప్రాక్స్తుతిపదేభ్యో నిరాకాం
క్షాణి విధాయకాని విధిసరూపత్వాత్ స్తుతిపదాని విప్రమాదపాఠ ఇతి తస్మాదేవ ముఖ్యార్థావగమాత్ తుల్యంచ సాం=
ప్రదాయకం సంప్రదాయః ప్రయోజనం యేషాం తావానాం సర్వేషాం విధిపదానాం స్తుతిపదానాంచ తుల్యాః అ=
ధ్యాపనాధ్యయనతా గురుముఖాత్ప్రతిపత్తిః శిష్యోపాధ్యాయతా సర్వత్రైవంజాతీయకే విధ్యా=
ర్థే తుల్యమాత్రీయంతే। స్మరణంచ దృష్టం అతో నప్రమాదపాఠ ఇతి ౨ అత్రాపాత్త చానుపపత్తిః ప్రయోగ
శాస్త్రవిరోధస్యాపేక్ష్యార్థత్వాత్ప్రయోగశేషత్వాత్తస్మాదుపపద్యేత ౩ అపిచ వక్ష్యమాణానుపపత్తిరుక్తా శాస్త్రదృష్టవి
రోధాదిత్యేవమాద్యా సా సూ। రోధాదిత్యేవమాదిషు న ప్రాప్నోతి కుతః ప్రయోగశాస్త్రేయోదితానాము
చ్యమానే విరోధః స్యాపేక్ష్యార్థత్వాత్ప్రయోగశేషత్వాత్తస్మాదుపపద్యేత తస్యైవమనూద్యతే వాదినే వాగితి
గుణవాదస్తు ౪ యదుక్తం విధయస్య ప్రరోచనార్థాః స్తుతిరితి తదిహ కథమవకల్పతే యత్రాన్యద్విధేయమన్య
త్స్తూయతే యథా వేతసశాఖయావకాభిశ్చాగ్నింవికర్షతీతి వేతసావకే విధీయేతే అపస్స్తూయంతే ఆ
పో వై శాంతా ఇతి తదుచ్యతే గుణవాదస్తు సాగ ఏషవాదో భవతి యత్సంబంధినస్తూయంతే తత్సంబంధ్యం తే=

సత్యవిధాయకత్వం మాభూత్ తత్పదత్వాదేపి పూర్వవిధిసన్నిహితప్రరోచనయుక్తమితి సత్యం వినాపి తేన వాక్యైక్య
త్ ప్రయోజనమస్తి తు తత్ర స్తుత్యధ్యయనాదేయోర్థవాక్యస్యాసౌ। వగమ్యతే స్తుతిప్రయోజనం తయా
ప్రశస్తస్య విధినాప్రరోచనమితి నను సత్యపి స్తుతిపదేషు పూర్వస్య విధిరూపత్వాద్విధిరక్షిప్తః స్యాన్న
వివక్షితస్తుతిపదసంబంధః ఆహ స్తుతిపదాన్యనర్థకాన్యపి నిష్ప్రయోజనాన్యేతాని భవంత్యనర్థకానీతి చేన్న
౪ గమ్యమానేర్థే వివక్షితార్థానిష్ఠవిధిముపాదాయ స్తుత్యాధిక్యాదేవ సకలోప్యనాకాంక్షితాః। ర్థం విధాతుం శ
క్యోతి వస్తుతిపదానాం వాక్యశేషత్వ వితుంపత్యక్షం వాక్యశేషత్వాదః అతోఽస్త్యేవాధిస్తుతిమవగచ్ఛామః నః
ను నిరపేక్షాదపి విధిమవగమిష్యామః భవత్వేవం నైవం సతి వక్ష్యద్విరోధః కింత్వశక్యః స్తుతిపదసంబంధే సతి
విధ్యర్థం వివక్షితుం వాక్యం హి సంబంధస్య విధానుమేయం ద్వావప్యసంబంధా విదధ్యాత్ భూతికామ ఆలభేతా
లంభే నైష వాగుణో భవిష్యతీతి భిద్యేతైవం సతి వాక్యం అథ యదుక్తం న క్రియాగమ్యతే న తత్సంబంధం భవం
వా కిం చిదితి స్తుత్యర్థేన విధీనాం స్యుః స్తుతిశబ్దా స్తువంతః క్రియాం ప్రరోచయమానా అనుష్ఠాతృణా
ముపకరిష్యంతి క్రియాయాం హి ఏవమిమాని సార్థక్యేన పదాని కంచిదర్థం స్తువంతి విదధతి అతః ప్రమాణ

ననిమిత్తస్య శబ్దస్య దర్శనాద్వ్యవహారాదిరిత్యుచ్యతే। వర్గసారూప్యాన్నిందన్నన్యశ్రుపక్షపే శ్రుప్రక్షేపమిత్యాహానిందనైవవ
నత్వాగిదుష్టదర్శనాత్పురాస్యసంవత్సరాత్ప్రాదసంభవతీత్యుచ్యతే తథాయః ప్రజాకామః పశుకామస్స్యాత్స
ఏతం ప్రాజాపత్యం తూపరమాలభేతేత్యాకాంక్షితత్వాదస్య విధిశ్శేషాంతం స ఆత్మనో వపాముదఖిదదితి కః
థం గుణవాదః ఇత్థం నామనాసన్నశస్యాయుదాత్మనో వపాముదఖిదదితి ఏతస్య కర్మణగాన్నామధేయం
యదగ్నౌ ప్రక్షిప్తమాత్రాయాం వపాయామజస్తూపరః ఉదగాత్ ఇత్థం వ బహవః పశవస్స్యుః
తాః కథం పునరనుక్షిప్తాయాం వపాయాం ప్రజాపతిరాత్మనో వపాముదఖిదదిత్యాహ ఉచ్యతే ౦
సద్వృత్తాంతో నాన్వాఖ్యానం స్తుత్యర్థేన ప్రశంసాయాః గమ్యమానత్వాత ఇహాన్వాఖ్యానే గమ్యమానే ద్వయమా
పతతి యద్వృత్తాంతజ్ఞానం యజ్ఞకర్మణి క్షిప్రరోహావసాద్యేషా వాక్ప్రవృత్తాంతజ్ఞానం న ప్రవర్తకం న నివర్తకం వేతి ప్రయోజ
నాభావాదవివక్షితం ప్రరోహావసాయాతు ప్రవర్తతే ఏత్వేషాన్నివర్తత ఇతి తస్మాదవివక్షావృత్తాంతా నాన్వాఖ్యానేపి విధేయమా
నే ఆవిముత్త్వా పైరసహో షః ప్రసజ్యేత కథం పునరిదం నిరాలంబనం మనాన్వాఖ్యయుత ఇతి నిష్యః కశ్చిద
ర్థః ప్రజాపతిస్సాన్న్యపాయురాకాశ ఆదిత్యో వా స ఆత్మనో వపాముదఖిదదితి। వ్య

రంస్త్రాయతే। భిజనో వైశ్యశ్చేత్ సావకయోస్తత్తస్తేజాతే అభిజనసంస్తవేన చాభిజాతస్సంస్తుతో భవతి యథా। స్రౌఘ్నా
భిజనో దేవదత్తః। భిజనో వైశ్యశ్చేత్ సావకయోస్తత్తస్తేజాతే అభిజనసంస్తవేన చాభిజాతస్సంస్తుతో భవతి-
యథా స్రౌఘ్నాభిజనో దేవదత్తః। స్రౌఘ్నేషు స్తూయమానేషు స్తుతమాత్మానం మన్యత ఏవ ముత్రాపి ద్రష్టవ్యం అథసా
రోదీదితి కేన్యవిధశ్శేషః తస్మాద్బర్హిషి రజతం నదేయమితి తస్య కుతః సాకాంక్షత్వాత్ప్రత్యానాం సోరోదీద్యద
౧ రోదీత్తద్రుద్రస్య రుద్రత్వమితి అత్ర స ఇతి ప్రకృతాపేక్షః తత్ప్రత్యయాత్తస్య యదశ్రు అశీర్యత తస్యేతి
పూర్వప్రకృతాపేక్ష ఏవ ఉపపత్తిశ్చాపరితనస్య సోబర్హిషి రజతం దద్యాత్పురాస్య సంవత్సరాద్గృహే రోద
నం భవేదిత్యస్యార్థవత్త్వేనాయం ప్రతినిర్దిశ్యతే తస్మాద్బర్హిషి రజతం నదేయం మిత్యేవం సర్వాణి సాకాంక్షాణి క
థం విధిరుపకుర్వంతి గుణవాదేన రోదనే ప్రభవం రజతం బర్హిషి దద్యో రోదనమాపద్యతే తత్ప్రతిషేధస్య
గుణోయదరోదనమితి కథం పునరరుదద్యద్రోదీదితి భవతి కథం వా। నక్షు ప్రభవే రజతే అశ్రు ప్రభమితి వచనం=
పురాస్య సంవత్సరాదస్తి రోదనే కథం రోదసంభవతీతి తదుచ్యతే గుణవాదస్తు గౌణా ఏతే శబ్దా రుద్ర ఇతి రోద

ష్టం త్రయోవిధానస్యాకాంక్షితత్వాద్విశేష ఉక్తం యోర్దర్శపూర్ణమాసన్నిధానే హోమ ఇతి స్తుతేరుపపత్తిః దూరః
ఘాయుస్త్వేవద్ధామస్యాగ్నిర్దర్శనే గోగాశబ్దః ౫ శ్రుత్యపరాధాత్కర్తుశ్చ పుత్రదర్శనం ౬ దృష్టవిరోధవదు
దాహరణం యస్యైతద్విద్వానితి ప్రవర్తేద్యయమానో బ్రూయాదిత్యాకాంక్షితత్వాదస్య విధేశ్శేషః అబ్రాహ్మణో
బ్రాహ్మణాః ప్రవరానుమంత్రణేనస్యాదితి స్తుతిః దుర్జ్ఞానత్వాదజ్ఞానవవనంగాణాం శ్రుత్యపరాధేన కర్తుశ్చ
పుత్రదర్శనేనవా అప్రమత్తారక్షతంతుమేనమిత్యాదినా దుర్జ్ఞానం ౬ ఆకాలికేప్సా ౭ శాస్త్ర
దృష్టవిరోధ ఉదాహరణం హోతవ్యేతి దిష్ట్వతికాశ్వకరోతి సాకాంక్షత్వాదస్య విధేశ్శేషః ప్ర=
త్యక్షఫలత్వేన స్తుతిరనవక్ల్ప్తిర్వచనం విప్రకృష్టకాలఫలత్వాద్గాం ౭ విద్యాప్రశంసా ౮ తథా
ఫలాభావాదిత్యత్రోదాహృతం శోభతేస్య ముఖం గర్గత్రిరాత్రవిధేరాకాంక్షితత్వాత్ శేషో వేదా=
నుమంత్రణస్య వాస్యప్రజాయాం వాజీ జాయత ఇతి శేషః ముఖశోభావాజిమత్త్వం చ గుణవచనం గా
గర్తజ్ఞః శోభత ఇవ శిష్యైరుద్ధృష్టమాణాం కువేసంత తాదృశ్యం నక్షత్రవనాన్నైఢావేజాయత ఇతిసప్రతిగ్ర
హదన్నమాప్నోతీతి ౮ సర్వత్వమాధికారికం ౯ అన్యార్థదర్శ్యకృదుదాహరణం పూర్ణాహుత్యాసర్వా

ష్టిం వాయుం రక్షిం వా తామగ్నిప్రాగ్యవహ్నత పైద్యుతి అర్వాగ్నిసైనాకికేవా పతిమాజ ఇతి అన్నం బీజం విరుద్ధో వాతమా
లక్ష్యేతి తముపయుజ్య ప్రజాః పశూన్ప్రాపదితి గానాః శబ్దా ఆదిత్యః ప్రాయణీయశ్చరురాదిత్యశ్చరుదనీయ ఇత్యేతస్య
విధేశ్శేషో దేవాప్తై దేవం యజనమధ్యవసాయ దిశో నప్రాజానన్నిత్యాకాంక్షిత త్వాత్తన్ పరస్య హియో పశనాం ఆదిత్యశ్చరునా
శయుతా అపిదిజ్ఞో వాస్యేతి స్తుతిః కథమసతి దిజ్ఞో హాదిజ్ఞా నాశబ్ద ఇతి ఉచ్యతే అప్రాకృతస్య ఖహోః కేమర్గసః
మూపాసాప్యపక్షిత త్వాద్గా గాశ్చ మౌద్గవధారణావకాశదానాదిత్యు ఖ్యాపయత్తేతి గాగాః ३ రూపాప్రాప్యాత్ ర
౬
వారణ్యం హాస్తే షవ పృథగ్య వహ్నేః తేత్యాకాంక్షిత త్వాదస్య విధేశ్శేషః స్తైనం మనసా ॥ త్యేవ వాదినే వాగితి నిందావచనం
6
స్తుత్యర్థేన । యథాహి మృష్ఠిగాదేవదత్త ఏవ షాజ్ఞయిత వ్య ఇతి । కథం పునరస్తైనం నిందితుమపి స్తైనశబ్దేన ఋూ
యమూద్యావచంవా । నన్వతవాదినే మన్యతవాదినే వాగితి గుణావాస్తు యదాస్తైనాః ప్రశ్నేన్నరూపావివం మనన్నితి గా
గాశ్చ దైః ప్రాయమూవ్యాన్వతవాదినే వాగితి ॥ ఉద్ధూయ వసం స్తృత్యర్థైన్ దూరభూయమస్తావత్ ५ దృష్టవిరోధిదా:
హారీగం పన్న దధ్రాహ ఏవాగ్నిర్దిన వాదదృశే నార్చిః తస్మాద చిరే ఏవాగ్నిర్నక్తం దదృశే నధూమ ఇతి అగ్నిర్జ్యో
తి జ్యోతిరగ్నిస్స్వాహేతి సాయం జుహోతి సూర్యో జ్యోతి జ్యోతిః సూర్యస్స్వాహేతి ప్రాతరిత్యత్ర లింగము

యర్థముతాస్యాపి స్తుతిరితి కిం తావత్ప్రాప్తం విధ్యర్థస్య దపూర్వత్వా ద్వాదమాత్రం స్యాదనర్థకత్వం విధి
విన్నిగదేష్వేవం జాతేయుకేషు ఫలవిధిః స్యాత్ ఫలం స్యాదగమ్యతే తథాప్యపూర్వమర్థం విధాస్యతీ తత్ర శ్రా:
స్తుతి వార్థమర్థప్రమవాన ర్థకత్వం స్యాత్ స్తుతశ్చతా వాసైవ సూర్థః ఆపి మా జ్ఞానవరుద్ధ్యా ఇతి ప్ర
మాజనం శ్రూయతే నన ప్రశస్తా యమితి కస్మిన్ ప్రశ్నాత్సి లక్షణాయాస్తు నిగర్యతే శ్రుతిశ్చలక్షణా
యా జ్ఞాయమసీ ౧ లోకవదితి చేత్ ౧ ఇతి చేప్పుశ్యసి స్తుతిరనర్థకా న శక్యా నగమ్యతే ఇతి లౌ
కికాని వాక్యాని భవనం మావిద్యాం కుర్వంతు తద్యథా ఇయం గాః నైవ వ్యా దేవదత్తియా ఏషా వాభి
పాష్టిరాత్యపత్యా నష్టప్రజా చేతి నైతస్యా ప్యస్తి గుణాభిధానాత్ప్రవర్తనం తే తరాం నైవారః బహు
క్షీరేతి చ గుణాభిధానమవగమ్యతే తద్వ్యాదేపి భవిష్యతి ౧ న పూర్వత్వాత్ ౩ నైతదేవం లౌకి=
విదితపూర్వార్థా అర్థా ఉచ్యంతే బహుక్షీరాదయస్తేషాం న విజ్ఞానమేవ ప్రయోజనమస్తు ప్రశంసా
గమ్యతే అవిదిత వాదిన స్త్రద్ధర్థ పూర్వం వచనాదివ విదితత్వేదవ ప్రరోచయతి వైదికేషు పున
యర్థది విధిశబ్దేన స ప్రరోచయతా నతరామర్థవాదేన జాతాశం తావా విధిశబ్దేన పదార్థ మస్తు విధిశబ్దా=

స్వాహానవాప్నోతీతి ఫలానామనుత్పత్తిం శ్రుతౌ తేత్యాకాంక్షితత్వాదస్య విధిశ్శేషః య ఉ చైనమేవం వేదేతి ఫల
తి శ్రుత్యుత్పత్తిమితి సాకాంక్షితత్వాదస్య విధిశ్శేషః ఫలవచనం స్తుతిః సర్వకామఫలస్యైనమిత్యె సర్వకామ=
ఫలావాప్తివచనం గౌణం ఫలస్య కర్మనిష్పత్తేస్తేషాం లోకవత్పరిమాణతః ఫలవిశేషః స్యాత్ ॥౦॥
అన్యారువ్యాతనమిదం యద్యపి విధిస్తథాపి సర్వార్థవత్త్వా పరిమాణతస్సర్వతో వా ఫలవిశేషాత్ ॥౧॥
౨ అంశ్వయోరమర్ధూకం ॥౧॥ అథాగ్నిప్రతిషేధాదిష్యుదాహృతం న స్వధిత్యామగ్నౌ న్యైతహ్యాసాం పరి=
ష్ఠేనదివేతి పారక్యం నిధాయ చేతవ్యమిత్యాకాంక్షితత్వాదస్య విధిశ్శేషః స్వధి న్యాయేనాంగానాం పారక్యస్య
ప్రత్యర్థా అసతి ప్రసంగే ప్రతిషేధో నిత్యానువాదః ॥౧॥ ఇతి ప్రథమాధికరణం ॥౧॥ యచ్చానిష్టదర్శనే
బబరః ప్రావాహణిరితి తత్పరిహృతం అర్థవాదాస్తేన పునరుద్ధృతమిదానీమర్థవాదప్రామా
ణ్యే తేనైవ పరిహారేణ పరిహరిష్యతి విధివాక్యస్యాదప్రామాణ్యాదవమాత్రం వ్యర్థకం ॥౧॥ ఇ
హామి విధివన్నిగదా అర్థవాదాస్తు ఉదాహరణం ఔదుంబరో యూపో భవతి ఊర్గ్వా ఉ=
దుంబర ఊర్క్పశవః ఊర్జైవాస్మా ఊర్జం పశూనాప్నోతి ఊర్జోవరుద్ధ్యా ఇతి కిమస్య విధిః కా

కల్పఏవ అపిచ యల్లింగావిధానంతచ్ఛ్రుత్యా వాక్యేనతుప్రశంసావగమ్యతె శ్రుతిశ్చవాక్యాద్బలీయసీ నద్విధమపివాక్యం

౨

1/2

శ్రుతిరేషా సాధానస్యేతి సత్యేప్యేతాసాప్యాధానశ్రుతిషు కామశ్రుతయశ్శక్నువంతి అపరామాధానశ్రుతిం కల్పయితుం। యథా
ప్రాప్తస్యాధానస్య పునః శ్రుతయ ఏవ తాదృశ్యేయుః నేతి బ్రూమః భిన్నం హీదం వాక్యం। సంస్కారవిధానవాక్యాత్ అన్యోన్యవ్యావర్త
ఆదధీత ఇతి అన్యోన్య ఉపరుపసృజతీతి ఏకార్థవిధానే హ్యేతత్సంభవతి భిన్నే చ మావదర్థా తస్మాదత్ర వాక్యభేద ఇతి ఉచ్యతే
వసంతే బ్రాహ్మణోఽగ్నీనాదధీతేత్యస్యాం శ్రుతావస్యాం న పునః శ్రుతిః కేవలస్యాధానస్య విధాయికా అహముపసర్జనం తు-
విధీయతే తదిదం సన్నిధ్యర్థే విధీయమానే నానేకార్థం భవిష్యతి న స్వాధానస్య తద్విధానం గుణార్థా సా పునః శ్రుతిః॥ నేతి బ్రూమః॥
సా బ్రాహ్మణాదిసంబద్ధా ప్రథమా శ్రుతిరియం కేవలా పునః శ్రుతిః కుతః సాహి శబ్దేన విదధాతి తత్ర విజ్ఞముచ్చరంతం పశ్యా
మః ఇయం ప్రశస్తమాధానమిత్యాహ తస్మాత్ప్రశస్తతామాధానస్యానుమాస్యామహే ఏవం చ వసంతే బ్రాహ్మణోఽగ్నీనాదధీతేత్యే
షా శ్రుతేరితి బ్రూమహే నైతత్ప్రశంసావచనముపపన్నం బాధతే॥ శక్యతే హ్యన్యేన విహాతమన్యేన ప్రశస్తమితి వదితుం యథా
విహ్యతద్విధాయకమిత్యుచ్యేత తతో౽స్తప్రశస్తం నిరుంధ్యాత్ కథం అజ్ఞాతస్య జ్ఞాపనం విధానమేతత్ యద్యేతేన ప్ర-
శంసావచనేనాపూర్వం విజ్ఞాప్యేత తతో విజ్ఞానాపూర్వజ్ఞాపితం భవేత్ తత్రాపూర్వజ్ఞాపనవచనః శబ్దోఽపరః
ధ్యేత నహి విజ్ఞావిహాతే ప్రశంసావచనముపరుధ్యతే విహాతేపి హి వాక్యాంతరేణ ప్రశంసావచనమేవముపపద్యతే తస్మాదకల్ప

॥ అప్సుయోనిర్వా అశ్వ అప్సుజో వేతస ఇతి అతోప్సుయోనిరశ్వః కథం స్యాదితి విధేరశక్యత్వాదాన
ర్థక్యం తథావశ్యం స్తుతిః కల్ప్యేత యథా శమయిత్రీ ఖల్వశ్వస్య వేతసానాంచ సంబంధో యజమానస్య వేష్టం=
శమయతీతి తస్మాత్సమానార్థ్యాదిత్యేష తథాత్వం తద్ధి యావత్తావత్తథాత్వం కింతత్సామాన్యం విధ్యసం
భవస్తుతి సంభవత్స్వ ॥ ప్రకరణేవ సంభవన్నపకర్షో న కల్ప్యేత విధ్యానర్థక్యం ప్రాతం ప్రతి ౩ ఇత్యస్య-
పశ్వర్థః స్తుతిరితి కృతః ఇదమామనంతి యోవిదగ్ధస్స నైఋతో యోఽశృతస్స రౌద్రో యశ్శృ
తస్స సదేవస్తస్మాదవిదహతా శ్రపయితవ్యః సదేవత్వాయేతి యదిస్తుతిర్దర్శపూర్ణమాసయోర
వశ్యంతస్మాద్విశ్రాతి తథా సంభవన్నపకర్షో న కల్ప్యేత అపకృష్యత ఇత్యపకర్షః విధిపక్షేతు యత్రనై
ఋతత్వప్రవిదగ్ధతా న సా తథాస్తీతి ప్రకరణం బాధిత్వా భవేద్దర్శపూర్ణమాసకర్మ ప్రతి నైఋతాథా
వాద్విదగ్ధవిధానమనర్థకం స్యాత్ తస్మాత్స్తుతిరేవ ౫ విధానవాక్యభేదస్స్యాత్ ౮ ఔదుంబరో యూ
పో భవతీతి విధానేఽస్మిన్ సమానే ఊర్జో వశ్యాప్త్యా ఇత్యస్మిం వాక్యం భిద్యేత ఇత్థం ఔదుంబ=
రో యూపః ప్రశస్తః స యో ఊర్జో వశ్యాప్త్యా ఇతి తస్మాద్విధివన్నిగదానామపి స్తుతిరేవ కార్యమర్థవా=

న చోదితః కిమర్థవాదశబ్దేన అపిచ వేదే వ్యక్తమసంవాదః ఊర్జోవరుద్ధ్యా ఇత్యప్రసిద్ధం వచనం ఊర్గ్వా
ఉదుంబర ఇతి హి తుల్యం చాప్రసిద్ధం యస్మాదూర్గుదుంబరస్తస్మాత్తన్మయో యూపః కర్తవ్య ఇతి ఊర్గు
దుంబర ఇత్యన్యస్య వచనాదన్యదస్యాన్యత్వమితి పరికల్ప్యేత ౹ ఉక్తం హి వాక్యశేషత్వం ౹౹ ఉక్తమస్మా
భిర్వార్థక్యన్నేష్యం విధినాత్వేకవాక్యత్వాదితి ననూక్తం ఫలవచనమివావగమ్యతే న స్తుతిరితి యది
చాఫలవచనం తదౌదుంబరస్య యూపస్యానంయూవి వాతజౌదుంబరా యూపాస్సి తత్ర ఫలవచ
నమేవానర్థకం స్తుతివచనశబ్దో నాస్తీతి చేదిహాఫలవచనే ఫలవత్తా ప్రతీయతే ఫలవాంశ్చ ప్రశస్త ఇతి
తత్ర ఫలవత్తాయా మానర్థక్యమితి మా భూదితి యో ఽర్థః ప్రశంసా నామ స గమ్యతే లక్షణేతి చేత్ లక్షణా
యామపర్థవత్తా భవత్యేవ లక్షణావికారికే న నరాత్తము సంవాదో వేద ఇతి న వయ్యా ఊర్గుదుంబర ఇతి
8 గుణవాదే న ప్రరోచనార్థం తాం బ్రూమహే గాగత్వాత్సంవాదః కిం సాదృశ్యం యథాన్నం ప్రీతేః సాధ
నమేవమిదమపి ప్రీతిసాధనశక్తిం యుక్తం ప్రశంసితుం ప్రశంసావాచినా శబ్దేనోచ్యతే శక్యతే హి తత్ప్రకర్ష
లసంబంధాదూర్గితి వదితుం ౹౹ విధిస్తావదనర్థకః క్వచిత్తస్మాత్ స్తుతిః ప్రతీయతే తత్సామాన్యాదితరేషు తథాత్వం

లోకే ౨ అస్మిన్పక్షే కార్యశాస్త్రే హ్యజ్వాసవిధేస్తదా భవతి సంప్రాప్తశ్చ స్తుతివచనత్వేన తేన యథా
వయం శూర్పేణ ధాన్యం క్రియమాణం జానీమస్తద్ధాన్యం శూర్పేణ క్రియత ఇత్యవగమ్యతే తదా ప్రావర్త-
మానం సూత్రం తు వర్తమానమిత్యుపదిశతి తత్పక్షే ఏష దోషః యస్యేతి హేతువిధిః విధావినపరః శబ్దా-
ర్థః ప్రతీయతే న వర్తమానముపదిశన్నిదః శక్యమర్థం విదధ్యాత్ అస్మిన్పక్షే తు పరస్య స్వః పరత్ర వర్త-
తే యథా లోకే బలవాన్దేవదత్తోముం జ్యదత్తాద్వర్ధిష్ణుః పాతే ఇతి ప్రకృష్టబలోపి బలవచ్ఛబ్దో వర్తమానో
న సింహం శార్దూలం వాపేక్ష్య ప్రయుజ్యతే యేన దేవదత్తాన్నికృష్టబలాన్త్రానపేక్ష్య భవతి ఏవం తేన హ్యన్నం-
క్రియత ఇతి ప్రకృష్టాన్ కరణాన్ సంస్తవః శూర్పస్య నికృష్టాన్యన్యాన్యన్యాని కరణాన్యపేక్ష్య భవిష్యతి ౩
యది చ హేతుకరణవిశిష్టతనిర్దేశాత్ప్రమాణాద్యదితి పదద్వయసత్త్వవిధినా స్యాత్ ౪ యద్యపి చ హేతుకర-
కరణం హేతుం దర్శయితరస్య రారాణాం తథాపి శూర్ప ఏవ వ్యవతిష్ఠతే శబ్దాన్నకరణం హేతుర్వివక్ష్య-
యతే శక్తిశ్చ శూర్పస్య ప్రధాన దర్శయితరాదీనాం తద్వినిర్దిశ్యతే యస్మాచ్ఛూర్పేణ ధాన్యం క్రియతే తస్మాచ్ఛూ-
ర్పేణ జుహోతీతి యథా యస్మాద్బలవదుపష్టంభో గిరిస్తస్మాత్తేన గృహం దగ్ధమితి నాన గిరిరపి బలవదు=
పష్టంభో దాహేతిర్గమ్యతే అథ మతం యేన యేనాన్నం క్రియతే ప్రాధాన్యం శూర్పాదిర్యేనాపి తే న=

ణానామితి ౪ హేతుర్వాస్యాదర్థవత్త్వోపపత్తిభ్యాం ౧ అథయేహేతువన్నిగదాః శూర్పేణజుహోతి
తేనహ్యన్నంక్రియత ఇత్యేవమాదయస్తేషు సందేహః కింస్తుతిస్తేషాంకార్యముతహేతురితి కింప్రాప్తం
హేతుస్స్యాదన్నకరణం హోమస్య నన్వప్రసిద్ధికాంయుక్తకారణభావేనహేతువ్యపదేశః సత్యమేవం లో
కేవిధాయిష్యతేతువచనేనవేదే శూర్పేణహోమఃకర్తవ్యః। అన్నకరణత్వంహేతురుపదిశ్యతే కింప్రయో
జన మన్యదపి దర్వీపిఠరాద్యన్నకరణంయత్తేనాపికథంహోమః క్రియేతేతి కుతస్తథా స్పష్టస్యస్నిగ్ధ-
యూయామర్థబలం శక్యతేచతేనాప్యన్నంకర్తుమేతద్విక్రియతే ఇత్యుచ్యతే నహావర్తమానేనకా-
9 లః కశ్చిదస్తి యస్యంసంప్రతినిర్దేశః హేతుత్వావశ్యక్తిః శబ్దస్తుతావల్లక్షణాయదివదర్వీపిఠరాదినసా-
క్షాదన్నంక్రియతేతినాన్నకరణమిత్యుచ్యతే వ్యర్థేఽపస్మిన్ శూర్పేణస్తుతిరనర్థికాస్యాత్ శూర్పేణమపివానేనసా
క్షాదన్నంక్రియతేతితేనవినాఽర్థేన శూర్పేణస్యస్తుతిర్నోపపద్యతే ౧ స్తుతిస్తుశబ్దపూర్వత్వాదచోదనా
చతస్య ౧ నత్వేతదస్తిశబ్దపూర్వకోయమర్థః అన్నకరణంహేతురితిశబ్దశ్చాన్నకరణం శూర్ప
హోమహేతురిత్యాహ॥నదర్వీపిఠరాదిహోమేతేన శబ్దపూర్వకం శూర్పం నదర్వీపిఠరాదేశ్శబ్దదనావత
స్య స్వార్థేస్తుతిరనర్థికాస్యాదితిచేదితి పునర్యదుక్తంతత్పరిహర్తవ్యం ౧ అర్థస్తువిధిశేషత్వాద్యథా

యుతె తస్యవాక్యశేషార్థవాదఇత్యుక్తం నచనిరపేక్షింగవిహితేర్థవాదెన కించిదపి ప్రయోజనం శ్రూయతె
అతోనార్థవాదార్థం వచనం। యథాశ్వాభిధానసమర్థామంత్రా ఉదాహరణం। ఆదానే ప్రాప్తవచనేన విధింయుంతె
చతుర్భిరభ్రిమాదత్తఇతి చతుస్సంఖ్యార్థవచనమితి చేదంతరేణాపి వచనం తేషు చతుస్సంఖ్యారూపాదనప్రా
ప్తా న ముష్టియార్థం వచనమితి చెన్న। సముష్టింయుక్తం స్యాత్ యథా ఇమామగృభ్ణన్రశనామృతస్యేత్యశ్వా
భిధానీమాదత్తఇత్యుదాహరణం। రశనాదానే ప్రాప్తస్య రశనాదానే (ప్రాప్తస్య) ఏవ శాస్త్రం వినియోజకం। తద్వివక్షి
తార్థత్వే న స్ఫుటతరమితి। ననుగర్దభరశనాం పరిసంఖ్యాస్యతి। న శక్నోతి పరిసంఖ్యాతుం। పరిసంచ సాహి
స్వార్థం జుహ్యాత్పరార్థేకల్పతె। ప్రాప్తార్థం చ బాధతె। తస్మాన్నవివక్షితవచనా మంత్రాః। అతోనస్తమాగం
బర్హిర్దేవసదనం దామీతి। అస్యరూపం బర్హిర్లవనే వినియోగస్య। వాక్యనియమార్థః। నియతపదక్రమా
హి మంత్రాభవంతి। అగ్నిర్మూర్ధాదివ ఇతి న। విపర్యయేణ యద్యర్థప్రత్యాయనం వివక్షితం విపర్యయేణా
ప్యర్థః ప్రతీయత ఇతి నియమో। నిరర్థకః స్యాత్ అథ తూచ్చారణవిశేషాద్ధర్మాద్విపర్యయో। న్యదుచ్చారణాని
నియమం ఆశ్రీయతె యత్ర కస్మిన్నపి నియమో। ధర్మార్థ సర్వన పక్ష ఇతి సన్నధ్యేవప్యపి నియమో యథేంద్రా

తేనాపి హోమః క్రియత ఇత్యత్ర పదవిధీనాం స్యాత్ న తేన విప్రనాశ్యస్నం క్రియతే తత్ర యావదుక్తం స్యాజ్జు-
హోతీతి తావదేవాస్న్వరగేనజుహోతీతి ఆస్త్రప్పెష్ప్రలనః శాపర్తం స్రాయతే తేన ప్యస్నం క్రియత ఇతి వ్యాఖ్యాం
తాస్యా వ్యాఖ్యానం న చ వ్యత్రాంతబూపనా కిం తర్హి నప్రరోచనామితి తస్మాత్ పైతు వస్నిగదానామపి స్తుతిరే
వకార్యమితి ॥ ౮ ॥ తదర్థశాస్త్రాత్ ॥ ౧ ॥ అభిధానే కిం వివక్షితవచనామంత్రా ఉతావివక్షితవచనా ఇతి
౧౦ కిమర్థస్య ప్రకాశనేన యాగస్యోపకుర్వంతి ఉతోచ్చారణమాత్రేణేతి యద్యుచ్చారణమాత్రేణ నని యోగ-
తో బర్హిర్దేవసదనం దామీత్యేవ బర్హిర్లవనే వినియుజ్యేతాభిధానేన చేత్ప్రకరణేన నిర్జ్ఞాతాంగభా-
వానాన్యత్రోపకర్తుం శక్నుయాత్ యంత్రేణాపి వచనం బర్హిర్లవనే వినియుజ్యేత దేవమవగఛామః ఉచ్చా
10 రణమాత్రేణోపకుర్వంతీతి కుర్వంతీతి కుతః తదర్థశాస్త్రాత్ యదభిధానసమర్థో మంత్రస్సైవైనం
శాస్త్రం నిబధ్నాతి ఉరుప్రథా ఉరుప్రథస్వేతి పురోడాశం ప్రథయతీతి వచనమిదమనర్థకం యద్యర్థాభిధా
నేనోపకుర్వంత్యధోచ్చారణమాత్రేణ తమోవక్తవ్యావినియోగ ఉక్తశ్చాతోనార్థాభిధానేన యథాసామర్థ్యం ప్ర
రుషః పరోగాచ్ఛిన్నిష్యతి నూనమస్మిన్ వ్యాపస్యతీతి గమ్యతే న వ్యర్థతాదర్థం విష్యతి నవాయమనవిధి

నార్థకా మంత్రాః ఏక ఏవ రుద్రోऽవతస్థే న ద్వితీయః అసంఖ్యాతాస్సహస్రాణి యే రుద్రా అధి భూమ్యామితి సోదా
హరణం॥ స్వాధ్యాయవదవచనాత్॥ స్వాధ్యాయకాలే పూర్వకాలం తం కరోతి మాగాన్ మోహాంతి మంత్రమర్థే
న స హైన మంత్రేణ తదభిధానమన్యస్యేతి అక్షరానుపూర్వ్యనుసరణ ఏవ యత్నో యేన వచనామంత్రయోజనం తద
న్యనిత్యం. తత ఉచ్చారణార్థ్యాసాదుచ్చారణేన ప్రయోజనమిత్యవగచ్ఛామః॥ అవిజ్ఞేయార్థ॥ అపి వైతేషాం వి
మంత్రాణామశక్య ఏవార్థోऽవేదితుం యథా అమ్యక్సా త ఇంద్ర ఋష్టిరితి। సృణ్యేవ జర్భరీ తుర్ఫరీతూ ఇంద్రః సో
మస్య కాణుకేతి నైషాం కించిత్ప్రత్యయమేయుః। ఉచ్చారణార్థేష్వనదోషః। తస్మాదుచ్చారణార్థా మంత్రా ఇతి।
అనిత్యసంయోగాన్మంత్రానర్థక్యం॥ అనిత్యసంయోగః ఖల్వపి భవతి మంత్రేష్వభిధానార్థేషు యథా కిం తే కృ
ణ్వంతి కీకటేషు గావ ఇతి కీకటా నామ జనపదాః నైచాశాఖం నగరం ప్రమగంద్రో రాజేతి యద్యభిధానార్థాః
ప్రాక్ప్రమగంధాన్నాయం మంత్రోऽభూత్పూర్వ ఇతి గమ్యతే తదేతైః కారణైస్తదర్థశాస్త్రాదిభిర్మంత్రాణాము
పక్షిప్తవచనా॥ అవిశిష్టస్తు వాక్యార్థః॥ ౧॥ అవిశిష్టస్తు లోకే ప్రయుజ్యమానానాం వేదపదానామర్థః య
థైవ లోకే వివక్షితస్తథైవ వేదే పి భవితుమర్హతి నైవం లోకే నైరర్థక్యబుద్ధిస్సంవ్యవహారః ఇహాపి వా తాభి

స్త్వితి యదుక్తం తత్ర విషయో ధర్మస్య స్వయమాఖ్యానాత్॥ బుద్ధశాస్త్రాత్॥ బుద్ధిః ఖల్వపి పాఠాదర్థే తదభిధానస్య మధ్యేర్థా
మేంత్యాభవత్యన్యస్య పాఠేతి స బుద్ధిం బోధయేత్ అథ తూచ్చారణ విశేషాదర్థబుద్ధిరుచ్చారణ విశేషావకల్ప
తే నను ప్రసర్వస్య సాప్యం స్వార విశేషో భవిష్యత్యేవ మన్త్ర పృష్ఠ మేవాశ్రితోసి వచనముచ్చారణం తత్ప్రశక్యతే కర్తుం సా
ర్థస్య వ్యయాసాత్ప్రవర్తేత। శక్యం యథాసూపానస్తి పాదద్వితీయా ముపానవామశక్యత్వాన్నోపాదదతే॥ అవిద్యమా
నవచనాత్॥ యజ్ఞసాధనభూతః ప్రకాశయితవ్యో నవతాద్యసాధార్థాస్తి యాద్యశమభివదంతి కేచిస్తం ప్రాయథా
వచ్చాశివశ్యం గాన్నితి నపావచతుః శ్యం గంధ్యతి పాద్యశిరస్సం సప్తపాస్త్రం తెం చిద్యజ్ఞసాధనమస్తి తత్రాభిధానార్థః శిమ
11 భిదధ్యాత్॥ అచేతనే। ర్థవాధనాత్॥ అచేతనే ర్థే ఖల్వపృర్థం నిబధ్నంతి। జ్ఞాషదే ప్రాంయసన్నిన ఘుతి అభిధానేనో:
పకుర్వం తఏవం జాతీయ కాభ్యాషధిపశుప్రాగాయం ప్రతిపాదయ మయః నపాసావచేతనస్య శక్యః ప్రతిపాదయితుం॥
ఉచ్చారణేతు నైష దోషో భవతి నేత స్మాదుచ్చారణార్థః శృణోతు గ్రావాణ ఇతి చోదావారణం॥ అర్థవిప్రతిషే
ధాత్॥ అర్థవిప్రతిషేధోపి భవతి అదితిర్ద్యౌరదితిరంతరిక్షమితి నైవ ద్యౌస్తదేవాంతరిక్షమితి తోపాడాపునిదవః
ధారయేత్ అవధారయం శృతిమభిధానే నోపకుర్యాత్ ఉచ్చారణమాత్రే నైవ విరోధో భవతి తస్మాదుచ్చార

సంబంధన్నిత్యత్వాదుక్త ఇతి కథం తర్హి నృశబ్దాభిధానమితి లింగాదర్శనామాత్రే శబ్దైకవిశేషే శబ్దాభిధానాన్యమితి సతి వచా
క్యైకలింగం వినియోజకం తస్మాస్య ప్రకరణామ్నానమితం వాక్యం నాస్తి కతరత్తదనే సమంత్రైణ యాగం కుర్యాదితి య
స్మిన్ ప్రతి రశనామాత్రే లింగాత్ప్రాప్త్యైర్నృశబ్దాభిధానం తు ప్రత్యక్షమేవ వాక్యం। అస్మిన్ సతి తదానుమానికం నాస్తీతి న
నైర్ధన్యత్ర రశనాయామనుప్రాప్తిరేవేతి॥ ౩॥ అర్థవాదో వా॥ ౪॥ ఉరుప్రథా ఉరు ప్రథస్వేతి పురోడాశం ప్రథయతి ప్యర్థవా
దార్థే న పునః శ్రుతిః యజ్ఞపతిమేవ ప్రథయతీతి నను నాయం మంత్రస్య వాక్యశేషః। న చ ప్రాప్తస్య స్తుత్యా ప్రయో
జనమితి। న త్వయం నాయం మంత్రస్య విధిః। న చ సంస్తవః। ప్రథనమేవ తత్ర ప్రస్తూయతే। మంత్రః పునరూపాదేవ ప్రా
ప్త ఇతి కో నామ్నో ద్వితే ప్రథమమం స్తోతుం। ఇదం ప్రథనం ప్రశస్తం। యత్ క్రియమాణమేవం రూపేణ మంత్రేణాభిధీయతే। కస్తదా
భవతి గుణో యజ్ఞపతిమేవ తత్ప్రజయా పశుభిః ప్రథయతీతి। కిమేతదేవాస్య ఫలం భవతి। నేతి బ్రూమః। స్తుతిః క
థం భవిష్యతీత్యేవమభిధీయతే। కథమసతి ప్రథనే ప్రథయతీతి శబ్దో మంత్రాభిధానాన్మంత్రేణ పురోడాశం ప్రథయన్నధ్వ
ర్యుః ప్రథయన్నేవ బ్రవీతి। యత్ర్చైవం బ్రవీతి స ప్రథయత్యేవ యథా యః కురుతే స బ్రూతే స కారయతి॥ ౪॥ అవిరుద్ధం
పరం॥ ౫॥ యదుక్తం నాయమస్యార్థవత్త్వాదవివక్షితార్థా మంత్రా ఇతి। కామమనర్థకా నాయమేవ నత్వదృష్టమప్రమా

రప్రత్యక్షాభిర్యర్బ్రాహ్మణైస్తావదేతస్మై స్వంలాపేన తస్మై ద్వ్యర్థ్యస్యోపకారకః। యద్వ్యర్థ్యం పరికల్ప్యేతోచ్చారణాదేవ భవి-
ష్యమర్హతి యద్యకల్ప్యం తత్ప్రయోజనవదుచ్చారణవత్తదర్థం విస్తరేతర్తవ్యం యద్యపూర్వాయ యద్యర్థాయ యద్విధ్యర్థా-
నప్రత్యాయయతి న తేంవిధ నర్థకం యది న ప్రయుజ్యతే సమామ్నానానర్థక్యం తస్మాదుచ్చారణాదపూర్వం తథావ తదర్థశా-
స్త్రాదికముక్తం పదుచ్యతే। అర్థప్రత్యాయనార్థమేవ యజ్ఞే మంత్రోచ్చారణం యదుక్తం దేవతాభిర్యర్బ్రాహ్మణైశ్చ సంలాపేన
౨ కించిత్ప్రయోజనమస్తీతి యజ్ఞే యద్బ్రాహ్మణప్రకాశనమేవ ప్రయోజనం తథా। న హ్యప్రకాశితే యజ్ఞే యద్బ్రాహ్మణే చేంయాగశ్శ-
క్యోభినిర్వర్తయితుం తస్మాత్తన్నివృత్త్యర్థం ప్రకాశనం మహానుపకారకః కర్మణాస్తత్రత్యకరోతీత్యవగమ్యతే తస్మాదన్యస్వప్రయో-
12 నేంజ తద్దృష్టం న శక్యముపవదితుం తేనార్థాభిధానం ప్రయోజనమితి। నన్వర్థాభిధానే సోపకుర్వన్నేవ తుభిరాదత్తే ఇత్యేవ
మాద్యనర్థకం భవతి కామం భవతు న జాతుచిదవజానీమహే దృష్టమర్థాభిధానస్యోపకరణం। అథతి మేత న్యాస్తమనర్థకమే-
వ నైకా।।గునార్థేన పునః శ్రుతిః ।।౨।। తాం చతుర్భిరాదత్త ఇతి న సూక్తం సముచ్చయశ్శబ్దాభావాన్న సముచ్చయార్థమితి
చతుస్సంఖ్యా విశిష్టమాదానం కర్తవ్యమితి వాక్యాదవగమ్యతే తదేకేన మంత్రేణ గృహ్ణాతే న్నయథా శ్రుతం గ్రహ్యాప్నోయాత్।।౨।।
।।౮।। పరిసంఖ్యా ।।౩।। పరివర్షానిచే మామాగృహ్ణాన్నిత్యశ్వాభిధానీమాదత్త ఇతి ప్రయోజనాః ప్రాదుస్సురితి నైవం-

తే॥౪॥ అవివిద్యాఽనరదివిరం పరిక్ష్మమితి గా॥౫॥ ఏవమ్వాదః అతోఽనప్రతిషేధో యథా ప్పెమేవ మాతాత్ప్యమేవపి
తేతి తథా ఏకరుద్రదేవత్యైకమర్గణి ఏవేరా రుద్రః। శత రుద్రదేవత్యేశతం రుద్రా ఇత్యవిరోధః॥౫॥ విద్యావచనమ
సంయోగాత్॥౬॥ యప్యేకమర్ణ కారాడేవాంతి మంత్రైగా మాగానవెరా నపూర్ణకాయా హాంతి ప్రకాశయిమహాత్మతే
ప్యయమప్మసంయోగాన్నయజ్ఞాపకారాయతత్ర ప్రకాశయి మంశక్త్యేనేన తు ప్రకాశనాన మ్యాసోదుర్గ్రహా ప్వావ్యా
క్షరాఖ్యాసః॥ సతః పరమ విజ్ఞానం॥౧౦॥ విద్యమానోప్యర్థః ప్రమాదాలస్యాభిజ్ఞః నోపలభ్యతే న గమనిరు
క్త్వాన్యాకరణాదనేన థాతుతోఽర్థః కల్ప్యం యతవ్యః యథా జర్ఝరీ ఫర్ఫరీ తూ ఇతి ఏవమాదీని అత్యస్మారఖిధా
నానిద్యవచనాం తానిలక్ష్యంతే అశ్వనోః కామమప్రా ఇ ప్యాశ్చ సం సూక్తమిష్యవగమ్యతే దేవతాభిధానాని ష
టం తజ్జర్ఝరీత్యేవమాదీని అవంయవప్రతిక్యావతాతితి సాన్నైనవిశిష్యం త ఏవం సర్వత్ర॥౧౦॥ ఉక్తజ్ఞానిత్యసంయో
గః॥౧౧॥ పరం మశ్రుతి సామాన్యమాత్ర మితి॥౧౧॥ లింగోపాఠేశన్నత దర్థనవేత్ ౧౨ అగ్నేయ్యా గ్నేధ్ర ముపతిష్ఠత
ఇతి వివక్షితార్థానామేవమంత్రాణాంభవతి। లింగోపదేశః యదతి గ్నిప్రయోజనా స్తత్తస్య అగ్నేయ్యా నాగ్నీశ
కేజసంనిధానాత్॥౧౩॥ ఊహః॥౧౩॥ ఊహాదర్శనం చవివక్షితార్థానామేవభవతితి యథా హాదర్శనం(క్షే)=

గాం నియతోచ్చారణమదృష్టాయేతి చేదవిరుద్ధా। దృష్టకల్పనా। అస్తు పుష్టైష్వేవం ప్రత్యాధ్యానమభ్యుదయకారిత్వేన
తి తి॥ ౫౪॥ సంప్రైక్షైకరణగతేర్న సుపలంభస్సంస్కారత్వాత్॥ ౯॥ అథ యదుక్తం ప్రాప్తిశ్రోత్రాసాదయేతి బుద్ధిబోధనమశక్యమత
ఉచ్చారణాదదృష్టమితి తన్నకర్తవ్యమిత్యపి విఘ్నాత్ప్రయోగకాలే ష్వత్యప్రయోగనవపాఠాం తయోః క్లేశాపి సాక్షాత్పైశ్వ
నైసోపాయేన కర్తన్యేతి నియమార్థమామ్నానం। సంస్కారతాత్॥ ౯॥ అభిధానైర్దర్భవాదః॥ ౨॥ చత్వారిశ్శృంగేత్యనదభి=
ధానైగాగాశ్శ్యాద్యాగానికల్పనాప్రయోగకత్వాదుచ్చారణాదదృష్టప్రయోగం। చతస్రోపాఠోత్రాశ్శృంగాణి। ప్రయోగస్యపాదాని
౧౩ త్రిసవనాభిప్రాయం। ద్వేశీర్షేపత్న్యియజమానౌ। సప్తహస్తాః ఇతి ఛందాంస్యభిధేయాః। త్రిధాబద్ధః త్రిభిర్వేదైర్బద్ధః। =
13 వృషభః కామాన్వర్షతీతి। రోరవీతి శబ్దకర్మ। మహోదేవో మర్త్యానావివేశేతి మనుష్యాధికారాభిప్రాయం। త
ధృతాచక్రవాకస్తనీ హంసావలీకాశవస్త్రాశైవాలకేశీ నదీతి నద్యాస్తుతిః। యజ్ఞనసమృద్ధా వా। చేతనానాం చేతనసాదృ
శ్యముపపాదయితు కామలా మంత్రగాః శబ్దైనలక్షయతి। జ్ఞేషత్రిదోషాం యమస్యైనమితి। శ్వేతగ్రావాణామితి। అ
క్తోః పరంప్రాతరనువాకానువచసంభవిష్యతీతి యుత్రాచేతనాస్సం జోగ్రావాణోపి శ్రుణుయుః ఇమంగ
పునర్విదాం సోమ్రాస్నా నాణితి। ఇత్థం వా చేతనా అపి యుక్తగ్రావాణాం ఆమంత్ర్యతే॥ ౨॥ గానాదప్రతిషేధస్స్య

౧౮

తావర్థతే న మాతేతి అన్యే వర్ణయంతి ఇతి గమ్యతే (పృ) పృష్టం కౌమార యౌవన స్థావిరైర్వర్ణ్యంతే మాత్రాదయః । న
జ్ఞానవర్ణ్యంత ఇతి బ్రూమః । కౌపునః శబ్దవృత్తియార్నద్వివచన బహువచన సంయోగః ॥ ౧౩ ॥ విధిశబ్దాశ్చ ॥ ౧౪ ॥
విధిశబ్దాశ్చ వివక్షితార్థా నైవ మంత్రాస్యదంతి శతగ్ంహా మాః శతంవ పార్ణిజీ వ్యాస మిత్యేవైతదాహేతి ॥ ౧౮ ॥ -
ఇతి శ్రీ మీమాంసా భాష్యే శబరస్వామి కృతౌ ప్రథమస్యాధ్యాయస్య ద్వితీయః పాదః । ఇత్యర్థవాదపాదః స
మాప్తః ॥ గ్రంథ సంఖ్యా ౨౦౦ త్రిశతం ॥ ॥

14